

– פרקים בחינוך מתבגרים –

מאמר מס' 15

חריגות בלבוש (בנות)

נכתב בס"ד ע"י

הרב יחיאל פליסקין

אב תשע"ט

להצטרפות לרשימת התפוצה

ולהארות ותגובות

דוא"ל: ymp803@gmail.com

הקדמה

דרך חינוך הבנות לצניעות, הינו עניין עדין ומורכב, שקשה לפרש אותו היטב במאמר, מפני כמה סיבות. אולם בעקבות הדרישה הגוברת מצד הציבור ננסה לעשות זאת בס"ד, בתפילה להשי"ת שהדברים יועברו בצורה נכונה, ושהקוראים הנבונים ישכילו לקרוא גם את הנאמר בין השורות.

א. איך 'לא' להנד לצניעות – "להחזיק אותה בצניעות"

ישנה שיטה נפוצה, אשר בתים רבים נוקטים בה, אך היא איננה מומלצת כלל. קוראים לזה: "להחזיק אותה בצניעות". הבת בדרך כלל רוצה להתלבש מודרני כמו החברות, וההורים מנסים למנוע זאת ממנה בכל מיני דרכים, כגון:

- * האם הולכת עם הבת לקנות בגדים ועוצרת אותה בפועל מלקנות בגדים מודרניים.
  - * ההורים מנסים להטיף מוסר ו'להסביר' לבת את ערכי הצניעות, כשמשום מה היא 'לא מבינה' מה הם רוצים.
  - * ההורים מנסים להרחיק את הבת מה'חברה ההיא', שכביכול היא הגורמת לה ללבוש מודרני.
  - * מעירים לבת באופן קבוע על חריגות בלבוש ובהופעה.
  - * מבטיחים לבת פרסים ומבצעים שונים, כדי להרוויח פריטים שונים של לבוש צנוע.
- ומה התוצאות? לא מוצלחות!

אם בתחילה עדיין גוברת ידם של ההורים, הרי עם כל שנה שעוברת, הבת נעשית חזקה יותר בדרישותיה, וההורים נאלצים לסגת עוד קצת ועוד קצת, עד שלבסוף כאשר הבת מסיימת את הסמינר ו/או מתחתנת, פורקת היא מעליה סופית את עול ההורים, ומתלבשת... כמו ש'הולך', ואנו מתפללים: "הזאת נעמי?".

מיותר להאריך עד כמה כשלה הגישה הזו, כאשר המציאות העגומה בנושא זה ידועה ומפורסמת בכל מקום. ובכן, כבר יודעים אנו מה 'לא' לעשות, עכשיו עלינו לברר מה כן לעשות.

ב. הכלי העיקרי – המצפון הפנימי של בת ישראל לצניעות

למעשה, הכלי העיקרי שבאמת עובד בחינוך לצניעות, הוא כלי חזק, עתיק יומין, וזמין בכל בית. הלא הוא **המצפון הפנימי של הבת**. אותו כח הטמון בתוכה של כל בת ישראל, והוא מלמד אותה יותר מכל מורה אחרת, איך היא אמורה להתלבש, ולא רק זאת, אלא גם איך היא אמורה לנהוג בכל הליכותיה על פי רוח הצניעות האמיתית.

כפי שכתב הרה"ג רבי פסח אליהו פאלק שליט"א, מחבר ספר 'עוז והדר לבושה': בנוגע לצניעות, יש לדעת שהיא מדה הטבועה בעומק נפש האשה הישראלית, ואינה מדה שאשה צריכה לרכוש לעצמה ולנטוע בלבה מחדש. ולכן לא רחוק מנפש האשה קיום הלכות צניעות, וגם שתהא לה הכרה שלמה ש'אין לך יפה מן הצניעות' (כלשון המדרש תנחומא כי תשא פרק ל"א). דהנה אשה הנבראת מצלע שהוא מקום צנוע באדם כלשון המדרש (רבה, בראשית יח, ב), ומבואר בפירוש ענף יוסף שהכוונה שמראשית יצירתה טבוע בה טבע הצניעות. ומאחר דהצניעות טבועה בעומק טבע האשה, פשוט הוא שהלכות צניעות אינן רחוקות מליבה, אם רק יסירו ממנה טומאת והשפעת העמים (עפ"י ספר 'לבושה של תורה' עמ' עה).

להמחשת הדברים, נביא מעשה שקרה כבר פעמים רבות. מעשה בבת שנטתה מגדרי הצניעות, וכאשר ניסו להוכיח אותה על הפירצות בלבושה, היא התמלאה בתירוצים כרימון, ויממש לא הבינה מה הבעיה בכל הפירצות שלה. ובאמת אנו דנים אותה לכף זכות, שהרי היא מוקפת בחברה המלמדת אותה איך להתלבש לא צנוע, וכן מושפעת מפרסומות, מכלי תקשורת, ומהעולם המערבי כולו, ואם כן לכאורה אין לה דרך לדעת מה זה לבוש צנוע.

אולם ראה זה פלא! כאשר הבת הזו זכתה להתחזק במצוות וביראת שמים, וגילתה מחדש את הדרך לקירבת ה' - **גם אם לא דיברו איתה על צניעות!!!** - פתאום, כבאורח פלא, היא שינתה את לבושה לטוב, השליכה בגדים לא ראויים, ותוך זמן מסוים נראתה צנועה וחסודה.

מה קרה כאן? הרי "אין לה מאיפה ללמוד צניעות", ו"היא באמת לא מבינה את העניין", ו"פשוט לא שמה לב שהבגד אינו הולם"?! לא ידעה, לא הבינה, לא שמה לב, שבויה בידי החברות, ממש תינוקת שנשבתה... אז מאיפה פתאום נפלו לה התובנות למח? התשובה היא, כאמור, שתודעת הצניעות **נמצאת במלואה** בתוך ליבה של כל בת ישראל, וכשזו מתעוררת - היא כבר עושה במקומנו את כל העבודה.

יתירה מזו, כאשר בת התנסתה למשך תקופה באיזור בחירה אישי משלה, הרי כאשר לבסוף גברה עליה רוח הצניעות, בחלק מהמקרים היא תתעורר באופן יותר אמיתי מאשר בת שצעדה במסלול הרגיל. באשר כי מסלול החינוך הסטנדרטי לצניעות, הינו עמוס בהטפות מוסר חיצוניות, ואין הוא מפתח מספיק את קול הצניעות הפנימי של הבת עצמה. על כן יתכן שדווקא אותה בת שנפלה והתחזקה, תגיע לבסוף לרמה גבוהה יותר של צניעות ביחס לחברותיה, שלא התנסו במסע בחירה אישי משלהן.

כח המצפון נשאר בעוצמתו המקורית כבר 3000 שנה! הרבה דברים נשחקו מאז, המון גדרים נפלו, נורמות רבות השתרשו, אך כאשר המצפון הפנימי מאיר במלא יפעתו - הכל נהיה חיוור. האור המבהיק והאדיר של המצפון, מנצח את כולם.

ג. הדוגמא האישית של האם

כדי שהמצפון הפנימי לצניעות יפעל כראוי, צריך דמות חיצונית שתעורר אותו, והכי כדאי שהדמות הזו תהיה: ההורים. שימו לב! אין כוונתנו שההורים יהפכו למטיפים באזני הבת, ממש לא. כוונתנו שההורים יהיו לבת השראה לצניעות.

ראשית, חשובה הדוגמא האישית של האם. היא לא רק חשובה, היא קריטית. משום שהמסר שהבת מקבלת מבחוץ הוא היפך הצניעות, כשהנגע אינו פוסח גם על ציבורים נבחרים כגון: נשות אברכים, מורות, בנות רבנים וכו'. ואמנם ברוך ה' לא אלמן ישראל, ויש גרעין חזק של נשים יראות שמים הלבושות בצניעות אמיתית, אך מה שצד את העין וסוחף את הדור הצעיר, הוא התנועה החזקה של אופנות בלתי צנועות. לכן כל כך נחוץ שהאם תהיה דוגמא אישית נכונה, כדי לאזן את המסר השלילי שהבת קולטת מדי יום בחוץ.

ואם תשאלו, כיצד תשפיע אמא אחת מול ציבור רחב מאד שנמצא מחוץ לבית? התשובה היא, נכון שהיא רק אחת, אבל היא האמא שלה! ולכן היא יכולה להשפיע כנגד כל העולם.

מצד שני חשוב להדגיש, שהדוגמא האישית של האמא צריכה להיות מאוזנת. משום שאם האמא תקצין לצד השני, תתנתק מכל זיקה ליופי, ותלבש שחורים - אזי הבת לא תראה בה דוגמא לחיקוי כלל ועיקר. וכמו כן חשוב שהאם תשדר לבתה שהיופי של הבת הוא חשוב, ורק אז יהיה משקל להשראת הצניעות של האם.

ד. התפיסה הפנימית של הצניעות

כדי שהאם תצליח להעביר את תודעת הצניעות לביתה, עדיף שהיא תתפוס את מידת הצניעות בתור 'כן', ולא בתור 'לא'. כי בתפיסה השטחית, מלבושי הצניעות הם אוסף של 'לאוין'. 'אסור כד' ו'אסור כד', ורק מה שישאר לפליטה מכל האיסורים - זה מה שמותר ללבוש.

אולם בתפיסה עמוקה יותר, המקור הפנימי של הלבוש הצנוע, הוא "כן" אחד גדול. זהו מרכז פנימי רב עוצמה של עדינות יהודית שורשית, אשר הביטוי המעשי שלו הוא לבוש צנוע. כי מנין יש לאשה הכח להתלבש צנוע, בעולם שרוב רובו חוסר צניעות? ובפרט במזג אויר חם, או בטויל וכד', כאשר זר לא יבין כיצד ניתן להתכסות כראוי ביום כזה? התשובה היא, בגלל שהיא נמצאת בתוך הילה של קדושה ויראת שמים, שירשנו מאימותינו וסבתותינו. משם מקור הכח, שממנו נובעים כל הפרטים.

התפיסה הזאת משפיעה בראש ובראשונה על האם עצמה. כאשר עבודת הצניעות נתפסת אצלה כגרעין פנימי חיובי, היא עצמה תשמח יותר במצוות הצניעות, וממילא היא תתלונן פחות גם אם יש קשיים כגון לחפש הרבה בחנויות וכד'.

וכתוצאה מכך, תפיסה זו תסייע להורים להעביר את תודעת הצניעות לדור הבא. משום שהרבה יותר רצוי בעיני הבת לקבל מאיתנו 'מתנה טובה' שכל כולה 'יש', מאשר לקבל מלא חופניים של פריטי איסור מכאיבים, שהנטייה הטבעית של המקבלת היא להפיל כמה מהם 'בטעות' תוך כדי מסירה.

ה. על כל חריגה – הודעה אחת בלבד

כאשר הבת מנסה לחרוג מדרך הלבוש של הבית, ההנחייה המעשית היא: שההורים יגידו לבת פעם אחת בלבד מה דעתם על כל פריט, כגון מה אורך החצאית הנכון וכד', וזהו. פעם אחת מספיקה לשבע שנים. מכאן ואילך, אם הבת תבחר ללבוש בצורה שונה מהבית, יש לאפשר לה להתלבש כך, ולקנות לה את הבגדים בהם היא חפצה, מבלי להעיר או לבקר אותה על כך.

הורים שואלים, מה זה להעיר פעם אחת? אצלנו אם לא אמרנו מאתיים פעמים, כאילו לא אמרנו... אבל למעשה, הערות חוזרות ונשנות על אותו פרט, אינן מועילות כלום, ואף גורמות לנזק חינוכי רב. כי כשאדם שומע ביקורת חוזרת ונשנית, הדבר שואב ממנו את הכח הפנימי, ולוקח ממנו את קצת הכוחות שעוד היו לו להתמודד. הביקורת גם מערערת את הקשר עם ההורים, ומורידה לטמיון את ההשפעה שאמורה לעבור מלב אל לב. לעומת זאת, הימנעות מביקורת משאירה את ערוצי הקשר פתוחים ונקיים להשפעה חיובית.

זאת ועוד: דיבור שנאמר פעם אחת, יש לו ערך עוצמתי. לעומת זאת כאשר הדיבור חוזר ונשנה, הרי הדובר מעיד על עצמו שאין לדיבור שלו ערך, שעל כן הוא נאלץ לחזור עליו שוב ושוב. וממילא מי יקח ברצינות את דיבוריו? אבל אם ההורה אומר את דברו פעם אחת בלבד, הוא בעצם משדר בתת-מודע, שהוא מאמין מאד בערך כל מילה שלו. דיבור כזה – יש לו הרבה יותר סיכוי להתקבל!

ולפעמים יהיה נכון רק לרמוז את דעתכם פעם אחת, ודי יהיה בזה. הורים שיודעים להשתמש ברמזים, סימן שהם מנהלים עם הילדים תקשורת איכותית וקרובה במיוחד, שבה הרמז עשוי להספיק, ולא כל דבר צריך לומר במפורש ובאותיות גדולות. מכל מקום, הענין נתון לשיקול דעתכם.

לשאלת הורים, האם אין בזה משום 'לפני עוור לא תתן מכשול' כשהם קונים לה את הבגדים האסורים. ובכן, אם יש להורים ספק, שישאלו מורה הוראה. ואם מורה ההוראה אוסר, יאמרו ההורים לבת: 'אנחנו לא יכולים לקנות לך את הבגד הזה כי הרב אסר עלינו'. וכאן יסתיים הדיון, שהרי גם הבת חייבת להבין שזכותם המלאה של ההורים להגן על עצמם מפני איסור הלכתי. במקרה כזה, השיח לא יתמקד בעבירות של הבת, לאמור: "אסור לך" "את עוברת עבירה". שהרי מגמתנו היא להשאיר את שיקול הדעת לבת עצמה. השיח עסוק בהורים, שכאמור זכותם להגן על עצמם ממה שאסור להם לקנות.

לסיום הסעיף, אבקש לשים לב להבחנה דקה: אין אנו ממליצים לתת לבנות 'חופש המלבוש' כפי שהמלצנו לגבי בנים [במאמר הקודם]. כאשר מדובר בבת, ההורים שואפים לראות את הבת מתלבשת בדרכי הבית, והציפייה הזאת מרחפת בעדינות בחלל הבית, ומכל מקום הבת מקבלת מרחב לבחירה האישית שלה.

ו. תהליך בניית התודעה הפנימית

ההנחייה שכתבנו, נשמעת לכאורה כמו כניעה מוחלטת לרצונה של הבת. כאילו אמרנו: "אין מה לעשות עם הדור הזה, אז תנו להן לעשות מה שהן רוצות". אבל אין כוונתי לכך! אני סבור שיש מה לעשות עם הדור הזה, אלא שדרך ההשפעה צריכה להיות באופן עמוק וחכם, כפי שנסביר.

על ההורים להאמין, כי בכל יום שהבת גרה אצלם בבית, והם מדברים איתה וחיים עמה כהורים אוהבים, הרי אף על פי שלא ירבו בהטפות מוסר לגבי הצניעות, מכל מקום מעצם העובדה שהיא בתם, הרי היא קולטת מהם יום יום את דרכי הצניעות הנכונים, ומפנימה אותם. מדי יום נבנה אצלה יותר הציור הפנימי הנכון, כיצד אמורה להתלבש בת ישראל.

ואם תשאלו, מה יעזור הציור הפנימי, אם למעשה אנו רואים את הבת פורצת את גדרי הלבוש מדי יום?

התשובה היא, שיחס הבת לצניעות קיים בשני רבדים: **הרובד החיצוני** - איך שהיא מתלבשת בפועל כעת. **והרובד הפנימי** - ההשקפה הפנימית שלה, איך היא באמת סבורה שצריכים להתלבש.

וכאן מגיעה נקודת החידוש העצומה שלנו: עיקר החינוך שיקבע את מצב הצניעות של הבת לכל החיים, הוא לא ברובד החיצוני - איך שהיא מתלבשת עכשיו למעשה. אלא ברובד הפנימי - מהי ההשקפה הנכונה הנבנית אצלה בלב.

פעמים רבות, האמא יכולה למצוא לכך הוכחה מעצמה, או מנשים אחרות בסביבתה. יתכן שגם היא עצמה בבחירתה ניסתה סגנונות לבוש שונים, ובכל זאת בסופו של דבר היא בחרה בדרך הצניעות. הוי אומר, שהבנייה הפנימית של המודעות לצניעות, היא שקבעה לה את הדרך לחיים. ולמה שלא יהיה כן אצל בתה?

להמחשת דברינו, נביא כמה סיפורים אמיתיים:

* מעשה בבית סמינר אחת, אשר לובשת חצאיות קצרות מדי, וההורים נוהגים כפי הדרך שעליה המלצנו בזאת. באחד הימים, חיפשה האם משהו בארון של הבת, ונתקלה שם בשקית ניילון סגורה, ובה שתי חצאיות קצרות, גזורות לגזרים, ועל כל אחת מהן כיתוב. על חצאית אחת כתבה הבת תאריך, שהיה יום פטירתה של אמא של חברתה הטובה של הבת, והוסיפה וכתבה: "לכבוד השם יתברך, ולעילוי נשמת פלונית בת פלונית [-שם אימה של החברה]". ועל החצאית השנייה נכתב תאריך אחר. מה מתברר? שביום פטירתה של אמא של חברתה הטובה [ובעוד הזדמנות נוספת], קיבלה הבת דן התעוררות פנימית, והחליטה לגזור אחת מהחצאיות הקצרות שלה. אמנם כנראה שלאחר כמה ימים היצר הרע החזיר אותה שוב ללבישת הקצר, אולם בכל זאת הבת בחרה לשמור בארונה את החצאיות הגזורות. מדוע? משום שהן מסמלות את הקול הפנימי שלה, שבו היא יודעת ומרגישה היטב כיצד היא אמורה להתלבש. אמרתי איפוא להורים, כי ברור לי במאת האחוזים, שברבות הימים יגבר הקול הפנימי של הבת הזו על ההשפעה החיצונית, והיא תשוב להתלבש כפי הראוי והנכון.

* סיפר לי ידיד, המשמש כמרצה ידוע בארגון להחזרה בתשובה, ואף נוהג להזמין לביתו לסעודות שבת, זוגות של מתקרבים ליהדות. אחת מבנותיו נוטה לשנות במעט מדרך ההורים, וללבוש כפי המקובל אצל הרבה מבנות גילה. וההורים נוהגים כלפיה באופן הראוי. באחד הימים פנתה הבת אל הוריה וביקשה מהם: "אבא ואמא, בבקשה אל תזמינו יותר בעלות תשובה לבית". "מדוע?", שאלו ההורים. והבת פרצה בבכי ואמרה: "משום שאני יודעת שאני לא דוגמא אישית מספיק טובה בצניעות. הלבוש הזה לא מגיע ממני, זה בגלל החברות, ואין לי מספיק כח לעמוד כנגדן. ואילו הבעלות-תשובה

מגיעות לביתנו כדי ללמוד מאיתנו איך צריך להתנהג, אני אינני רוצה לקלקל את המושגים שלהן...". גם במקרה הזה, יש קול חזק מאד הפועל בתוך ליבה של הבת, והוא אף מניע אותה לפעולות מסוימות [בקשה שלא לקלקל אחרות], אלא שהוא עדיין לא מצליח לגרום לה להתלבש כראוי במאה אחוז. ושוב: ברור כשמש שכאשר היא תתבגר מעט, והחברה כבר לא תהיה בראש מעייניה, היא תתלבש כפי צו המצפון הפנימי שלה.

* שוב מעשה בבית חרדי אחד שהתברך בשבע בנות, ושם נהגו בדיוק כפי שכתבנו כאן. ואמנם חלק מהבנות במהלך הדרך, נטו מעט מדרך הצניעות של ההורים, אולם כיום כשכולן נשואות ובעלות משפחה, כל שבע הבנות לבושות בצניעות כראוי!

וכאן באה לידי ביטוי רמתם האישית של ההורים.

הורים בעלי גישה רדודה - יתמקדו אך ורק במה שהם רואים בעיניים, דהיינו הלבוש העכשווי של הבת. ממילא הם יראו 'שחור בעיניים', ואף ישדרו ביטויי אכזבה ומבטי בקורת. כי מבחינתם מה שלא נוכח במציאות הגשמית - לא קיים.

הורים בעלי ראייה רחבה ומבט מרום - משתדלים להתעלם מפרטי הלבוש העכשוויים של הבת. הם מאמינים כי כל יום של יחס נכון לבת, בונה אצלה עוד קצת מהקול הפנימי הבריא של הצניעות, שבהמשך הזמן גם יתבטא כלפי חוץ.

הורים כאלו מאמצים לעצמם ראייה כפולה. בשעה שהם רואים **במציאות הגשמית** את החצאית הקצרה של הבת, בו בזמן הם רואים אותה **בעיני רוחם** לבושה בחצאית ארוכה. אמנם היא עדיין לא לובשת אותו, אך הוא קיים אצלה בהשקפה הפנימית. ככל שהם יראו זאת כך, כך גם היא תראה את עצמה כך, וסוף סוף הציור התיאורטי הזה יהפוך למציאות אמיתית.

לחילופין, הם יכולים לדמיין כאילו שיש צינור של אינפוזיה העובר ישירות מליבם - לב ההורים, אל הלב של הבת, והצינור הזה מזרים לליבה 'צניעות'. כל יום, כל שעה וכל רגע, עוד טיפה אחת של צניעות. וכאשר הטיפות יצטברו לכמות מספיקה, הבת אכן תהיה צנועה.

ז. כיצד מתחברת הנהגת ההורים עם הקול הפנימי של הבת

עיקר ההצלחה נובע **מחיבור נכון** בין הקול הפנימי של הבת, לבין ההשראה מלמעלה שהיא מקבלת מההורים.

כפי שהסברנו לעיל, לכל בת ישראל יש מטבע בריאתה מצפון פנימי שמורה לה איך להתלבש נכון. וזאת ללא צורך בשכנועים ותחנונים, ולא בהכרח שהיא צריכה ללמוד ספרים עבי כרס ומרובי פרטים. הקול הפנימי הזה הוא חכם ורגיש, ויודע להסביר לה יותר טוב מכל הדרשות והספרים.

מה שמקלקל את המצפון, אלו הטפות מוסר חיצוניות, שבאות שלא במקומן. כל העימותים והויכוחים, ולפעמים גם התיוגים וההשמצות, שנלווים לחינוך 'לצניעות', מכניסים את הבת למצב מלחמה, בו היא מנסה כמה שיותר להגן על מה שהיא עושה, כנגד המבוגרים המנסים לכפות עליה את גדרי הצניעות. אזי, לאט לאט המצפון הפנימי שלה נשחק ונהרס, היא מכבה אותו, ומחליפה אותו בכל מיני תיאוריות ותירוצים, ההופכים אצלה לדרך חיים.

אולם, כאשר ההורים אינם עוסקים במלחמות מיותרות סביב ערכי הצניעות, הרי המצפון הפנימי של הבת נשאר טהור, תמים ועירני, ואותם רסיסי אורה שהיא מקבלת מההורים, מעוררים בתוכה חשיבה רוחנית, בשאלה 'איך באמת אני אמורה להיראות'. היא מתחילה לנהל עם עצמה דיונים פנימיים, שבסופו של דבר המצפון מנצח בהם.

לדוגמא: באחד הבתים בהם הדרכת את ההורים לחינוך נכון לצניעות, ניגשה הבת אל אימה, ושאלה אותה אם תרשה לה לקנות פריט לבוש פלוני, המקובל בקרב חברותיה. האם ענתה לה: 'אינני חושבת שזה ראוי, אבל אם תחליטי לקנות, את רשאית לעשות כן'. הקורא הממוצע עלול לנחש שהבת קפצה

על המציאה, ואצה-רצה לקנות את הבגד. אולם, לא כך היה. מכאן ואילך, עברו על הבת שלשה ימים של התלבטות פנימית: "זה מתאים, או לא מתאים? מצד אחד כולן הולכות כך, אבל מצד שני ההורים לא אוהבים את זה, אינני רוצה שהם יחשבו שאני לא לובשת צנוע, ובפרט שאולי הם צודקים...". היא שיתפה גם את ההורים בלבטיה, ואף ניסתה לשכנע אותם שהבגד בסדר. אולם ההורים השיבו לה: "הדעה שלנו בנושא יציבה, ולא הולכת להשתנות, אולם נקבל גם בחירה שונה שלך". בסופו של דבר, קיבלה הבת החלטה: היא תקנה אמנם את הבגד, אולם תלבש אותו רק בתוך הבית, ולא בחוץ! והיא אכן עמדה בהחלטתה.

זהו סיפור קלאסי הממחיש כיצד ההשראה שההורים מעניקים, מתחברת למצפון הפנימי של הבת, ומפעילה אצלה מערכת שלמה של חשיבה והרגשה פנימית, המובילה בסוף גם לתוצאות.

הורים שיתחילו לפעול לפי הדרך שתיארנו, אמנם לא יראו שיפור דרמטי בזמן קצר, אבל הם כן יוכלו תוך מספר חודשים להבחין ב'איתותי המצפון'. הם יתחילו לקבל רמזים מכיוון הבת, שגם לה אכפת מהצניעות של עצמה, והיא מתחילה לנהל עם עצמה משא ומתן לגבי גדרי הצניעות שלה.

כל מי שהבין את הנאמר, יבין מעצמו שאין צורך בדווקא שהאמא תקנה בגדים עם הבת, אלא אם כן הבת מבקשת וחפצה בכך. משום שכאשר האמא ממנה את עצמה ל'שומרת ראש', היא מקלקלת את כל המצפון הפנימי של הבת, ונסוגה אל השיטה הרעועה של 'להחזיק אותה בצניעות', שיטה שכשלה.

ה. מנהיגות

להשלמת התמונה, חשוב שההורים יאמצו לעצמם קו של **מנהיגות**. כיצד פועל מנהיג אמיתי? לא בכח הזרוע, ואף לא בשכנועים ותחנונים לכל אזרח. מנהיג אמיתי מעמיד עצמו בראש העם, כדמות ראווה להנהיגה, והוא צועד בדרכו לבטח. כאשר העם רואה בו את הדמות האמיתית, הוא צועד אחריו מרצונו. חלק מהציבור יצעד מיד בצמוד אחריו, וחלקם במרחק מה, אבל מכל מקום כולם בעקבותיו.

גם ההורים כן. עליהם להאמין שדרך התורה אותה הם מייצגים, היא דרך האמת, והיא כובשת ומשכנעת מצד עצמה, והיא אקטואלית לגמרי גם היום, ושבעצם כל אחד מילדיהם בוודאי רוצה בדרך זו, גם אם כעת קצת קשה לו ליישמו. הורים מסוג זה, אינם מרבים בהערות ישירות ובהטפות מוסר. הם כן מדברים בבית דברי תורה והשקפה, ובעיקר - מאצילים בעצם הווייתם את דרכי התורה והיראה, וההשקפה הנכונה. הילדים קולטים את המסר, והולכים בעקבותיהם, כל אחד בקצב שלו. יש קסם מיוחד בדרך שלא משווקים אותה באגרסיביות, אלא מאצילים אותה מתוך בטחון עצמי.

הכלי העיקרי למנהיגות, היא - **להאמין שהיא קיימת!** ככל שההורים יאמינו יותר, שיש חוטים נסתרים של קשר העוברים בינם לבין הילדים, והחוטים האלו פעילים וקיימים, והילדים אכן יונקים מהם יום יום את הדרך הנכונה, ומעצבים בליבם תפיסת עולם נכונה - זה אכן יקרה יותר. כי כשהורים מאמינים בכך, הם משדרים רגיעה, נינוחות, ותחושה נפלאה של קירבה כלפי כל ילד. שהרי **הם יודעים** שהילד צועד בעקבותיהם [אם כי בקצב שלו!], ואם כן הוא 'משלנו' ממש, ומה מקום ללחץ או פחד.

את הבסיס לגישת ה'מנהיגות', מצאתי בכתבי **האדמו"ר מסלונים** זצ"ל, בעל **'נתיבות שלום'**:

יש חינוך בדרג גבוה, אשר אינו דורש הרבה דיבורים וכל שכן עונשים, וכולו מיוסד רק על קשר נפשי חזק שנרקם בין החניך למחנכו. המחנך מקשר ומדביק נפשו בנפש החניך, ואז מלבד הצד הרוחני הסגולי, שכל המחנך לטהור טהור, הנה גם בפשטות על פי תכונות נפשו של אדם, קיימת השפעה חזקה של המחנך על חניכיו אם "דעתיהו עלייהו" [-דעתו עליהם] באופן עקבי, וברציפות, היינו שמרכז מחשבתו לעקוב תמיד אחרי כל מעשיהם תהלוכותיהם והנהגותיהם, כי אף על פי שאינו מגיב על ענינים שאין דעתו נוחה מהם, ופעמים שהוא מתעלם, אך עצם התגובה במחשבה מצד המחנך פועלת על החניך להרגיש שאינו בסדר, החניך מרגיש את לחץ מחשבתו של המחנך המונע אותו ממעשים לא רצויים. ההשפעה היא דרך צינורות המחשבה. והוא החינוך שהחזיקו בו צדיקים לגבי בניהם, שלא היו מקדישים כל כך מזמנם לחינוך פשוט, ובכל זאת ראינו שיצאו מהם בנים קדושי עליון, לפי שהיו מקיימים את מצות החינוך

באופן הנשגב הזה. החינוך הזה השפעתו היא גם כשהתלמיד אינו במחיצת המחנך, וכמו שאמרו חז"ל (ב"ב ה:): ברב שמואל בר שילת שאמר "דעתאי עילוהי" גם כשהיה רחוק מתלמידיו (עפ"י נתיבות שלום נתיבי חינוך עמ' נג).

אמנם הנתיבות שלום כותב שזהו 'חינוך בדרג גבוה', 'שהחזיקו בו צדיקים לגבי בניהם', אולם נסיון החיים מורה, שלגבי חינוך לצניעות בדורנו זו הדרך המומלצת, וכולנו חייבים להתרומם לדרג הגבוה, ולאחוז בשיטת המנהיגות.

ט. צורת השיחה הנכונה לגבי צניעות

אחת מהטעויות הקשות הנעשות בנושא הצניעות, היא כשהורים מנהלים **ויכוחים עם הבת** לגבי גדר הצניעות. ויכוחים אלו עשויים לסחוט כוחות רבים מההורים, ובסופו של דבר אינם מועילים במאומה. לעתים ההורים נדהמים מהטיעונים העקומים והמטופשים שהבת שלהם מנפיקה במהלך הויכוח, והם מתפלאים באמת: "לאן נעלם השכל שלה???"

אולם יש לדעת, כי האיזור האמיתי שבו מתנהל המאבק הוא לא **השכל**, אלא **הרגש**. הדחף אל הלבוש הבלתי-ראוי מגיע מרגשות שונים, כגון: צורך חברתי, נטייה טבעית ליופי, מרד נעורים, ריקנות, חיפוש ריגושים, יצריות, ועוד. ובכן, הבת מקשיבה קודם כל לקול הרגשי שלה, ואחר כך אם השכל מפריע, היא כבר 'מסתדרת' איתו על ידי תירוצים שונים. ולכן אם הנכס משוחחים עם הבת בנושאי צניעות, ואתם חשים כי השיחה פונה לכיוון של ויכוח, אנא, הפסיקו את השיחה. הויכוחים רק גורמים לטיעונים העקומים להתקבע במוחה של הבת, ולהפוך לחלק ממנה.

ולא רק **ויכוחים**, אלא אפילו **שכנועים** לצניעות, הם דבר בלתי רצוי. ואם תשאלו, אם אנחנו לא נשכנע אותה, מאיפה היא תדע את האמת? ובכן, על פי מה שהוסבר לעיל, נוסח השאלה איננו נכון. "מאיפה היא **תדע** את האמת?! זה לא ענין של ידע! זה ענין של תחושה פנימית. השאלה הנכונה, אם כן, צריכה להיות: "מאיפה היא **תחוש** את האמת?". והתשובה היא כפי שהוסבר, תהליך בניית המודעות הפנימית לצניעות, הוא דבר שנרכש עם הזמן, וכל יום שההורים נוהגים נכון מוסיף לבנייה, ובסופו של דבר הבנייה הפנימית פורצת החוצה.

ואפילו אם לא מדובר בשכנוע, אלא בשיחה 'תמימה' בנושאי צניעות. אם ההורים מרגישים צורך להסביר כל דבר **ברהיטות**, להבהיר את הגדרים **בדייקנות**, לצטט מקורות **משכנעים**, ולבדוק אם הבת **הבינה היטב** כל מה שנאמר - אין זה כדאי. זה אפילו מזיק. צניעות היא ביסודה מהות פנימית, ואין היא יכולה להתחיל מהגדרות חיצוניות. ככל שנרבה להשתמש בכלי דיבור יותר מדויקים, אנחנו הולכים ומפסידים את הבנייה העצמית, את הקול הפנימי היפה והברור של מהות הצניעות, אשר אמור להתגבש בליבה של הבת.

הורים שמבינים נכון את התהליך, מנהלים שיחות על צניעות [וכן על כל נושא רגיש!] ברגיעה, בנינוחות, אולי אפילו ברשלנות-מה. השיחה לא חייבת להיות ממוקדת. הם מרשים לעצם להגיד גם חצאי משפטים, או להוסיף סיפורים בנושאים צדדיים. אם השיח נתקע, הם מתבלים אותו בהומור יהודי עסיסי, המפשר את האוירה. הם לא תמיד בודקים אם היא מבינה, ולא בהכרח מוציאים מסקנות מהשיחה.

כחלק מהשיחה, הם עשויים לומר לה משפטים כמו: 'אני מבינה את העמדה שלך', 'אולי יש מן הצדק במה שאת אומרת', או: 'אין בעיה, זכותך לחשוב באופן שונה מאיתנו', וכדומה. והם לא חוששים שמא הבת תיקח לגיטימציה שלילית ממה שהם אמרו. כי הם מבינים היטב שהצניעות לא נובעת ממשפטים והגדרות. הם מבינים שהשיחה לא באה 'להחדיר' לה צניעות, אלא לאפשר את השיח, ובעיקר **לעורר בתוך הבת את הדיון הפנימי עם עצמה**.

י. מה עושים במקרים של חריגה קיצונית

העצות שכתבנו עד כאן, כוחן יפה לגבי שינויים שהדעת עדיין סובלתן. אך מה יעשו ההורים אם הבת מתלבשת באופן פרוץ, שאינו מכסה את הטעון הכיסוי, והדבר מפריע לבני הבית, או שמפריע לשכנים והם מתלוננים? אזי יש כמה אפשרויות לתגובה, לפי הענין, ואלו הן:

* לפעמים אפשר ליזום הידברות עם הבת באופן שקט ומכבד, משהו כמו: 'איננו רוצים להתערב בחיים הפרטיים שלך, יש לך בחירה משלך, אולם הלבוש הזה מפריע לנו, וגם אנחנו בני אדם עם זכויות. כיצד תוכלי לבא לקראתנו, כדי שנוכל לחיות יחד בשלווה?'. ומכאן להמשיך בדו-שיח באופן של הקשבה הדדית, עד שתגיעו עמה להבנות בס"ד. שימו לב: אל תיגררו לדיונים עקרוניים, כגון מה מותר ומה אסור וכו', דברו רק מצד 'בין אדם לחבירו ויזקי שכנים', איך אפשר שהיא לא תפגע ברגשות הסובבים.

* לפעמים יש לשאול רב מה הם גדרי ההלכה המינימליים ובמה אפשר להקל בשעת הדחק או בפני בני המשפחה, ואז אם בני המשפחה ידעו שיש היתר הלכתי לסגנון כזה או אחר, אולי זה יפריע להם פחות.

* לפעמים יש להטיל משמעת על גדרים מסוימים, עיינו במאמר מס' 7 בנושא הטלת משמעת על בני נוער מתמודדים.

* ולפעמים כאשר הבת נמצאת במצב של מרדנות קשה, אם מצד טבע קשה שלה, ואם מצד שכבר עברו עליה מלחמות קשות, או טראומות, לפעמים באמת 'אין עם מי לדבר', ואז ההורים יצטרכו לקבל החלטות כואבות, האם להשלים בכל זאת עם הלבוש הבלתי הולם, או לחילופין להעביר אותה למקום מגורים אחר.

* הרבו להשתמש בחשיבה יצירתית, ברעיונות 'מחוץ לקופסא', כדי לחמוק ככל האפשר מבעיות חזיתיות, ולאפשר חיים משותפים עם הבת למרות הקושי.

* זיכרו להתבונן במעלותיה האחרות של הבת, אף אם היא חלשה בצניעות. מתוך התבוננות בחלקים החיוביים שבה, נוכל להעצים ולחזק את כלל אישיותה.

בכל מקרה ומצב, אם אתם מוצאים עצמכם מולה בויכוחים, עימותים, מלחמות דת, פגיעות מילוליות או איומים, **אתם בוודאי לא בדרך הנכונה.**

יא. תפקיד ההורים מול תקנון בית הספר

לסיום, שאלה מתבקשת: מה עושים עם בת שאינה מקפידה על תקנון בית הספר? אענה כאן בקצרה (לקוצר היריעה): זכותו המלאה של בית הספר לאכוף את התקנון במלואו, ואין בזה שום סתירה לכל מה שכתבתי במאמר. משום שלדעתי מטרת תקנון בית הספר איננה 'להחזיר את ערכי הצניעות', התקנון הוא רק כלי טכני המאפשר לבית הספר לתפקד נכון.

ואם הורים שואלים, איך לנהוג ביחס לבתם החורגת מגדרי התקנון?

התשובה בקצרה היא, כי מומלץ להורים לתת לבית הספר להתמודד ישירות מול הבת, ועדיף שלא יתערבו באמצע. וגם אם בית הספר דורש מההורים לדאוג שהבת תתלבש כראוי, מומלץ שההורים יבהירו לבית הספר כי גם הם תמימי דעים עם דרישות בית הספר, ואף הורו לבת כי עליה להתלבש כדרישות בית הספר, אולם באשר לאכיפה המעשית שהבת תתלבש כראוי, יאמרו ההורים כי הם סומכים על צוות בית הספר - בתור צוות מקצועי שיוודע לחנך ויודע להטיל משמעת - שהם בוודאי יצליחו להטיל משמעת על הבת, ולא יזדקקו ל'תיווך' של ההורים, שבדרך כלל מוסיף רק מתח, פחד ומהומה, ולא באמת עוזר.